

Oponentský posudek
na doktorskou disertaci Lenky Slunečkové: „*Syntactic Constancy of the Object between English and Czech in Fiction and Academic Prose*“

Univerzita Karlova v Praze 2006, 205 s. + Apendix I + Apendix II

Doktorská disertace Lenky Slunečkové se zabývá problematikou syntaktické konstantnosti, kterou autorka chápe jako identickou realizaci větného členu ve více jazycích. Zmapování syntaktické divergence, tedy základních rozdílů mezi oběma jazyky při realizaci předmětu, který je z hlediska strukturního i obsahového nosným větným členem, považují za největší přínos její obsáhlé a detailně zpracované disertace.

Uvedená disertace volně navazuje na diplomovou práci na téma *Větněčlenská konstantnost předmětu mezi češtinou a angličtinou* a na studii, která vyšla v angličtině na dané téma v časopise *Linguistica Pragensia*. Předkládaná práce je zcela samostatnou prací, analyzuje rozsáhlý korpus jazykového materiálu, který autorka práce sestavila z osmi dvojic paralelních anglicko-českých a česko-anglických textů, polovinu z nichž tvoří fikce a druhou polovinu odborné texty. Celkem vy excerpovala autorka 1000 případů syntaktické divergence objektu mezi angličtinou a češtinou v obou směrech výzkumu, což je reprezentativní vzorek, na základě kterého lze dospět k validním zevšeobecněním.

Posuzovaná disertace je bezesporu přínosným příspěvkem k porovnávacímu studiu angličtiny a češtiny. Svým zaměřením navazuje na tradici Mathesiovy analytické komparace. Přináší nový pohled na faktory, které propojují informační a syntaktickou strukturu v obou porovnávaných jazycích. Při posuzování syntaktické konstantnosti bere autorka do úvahy nejen faktory funkční větné perspektivy a syntaktické struktury, ale také faktor funkčně stylistický, což umožňuje autorce komplexní pohled na uvedenou problematiku a vede k podstatným zjištěním při stanovení příčin syntaktické divergence předmětu mezi oběma porovnávanými jazyky. Při stanovení těchto příčin se uvádí v této souvislosti také typologická odlišnost mezi oběma jazyky, která vede k použití odlišných syntaktických struktur a lexikalizovaných frází, včetně inkluze předmětu do slovesa. Tyto rozdíly se výrazně uplatňují v obou směrech výzkumu, tedy čeština versus angličtina i angličtina versus čeština. Souvisejí především s odlišným stupněm korespondence sémantických a syntaktických rolí u obou porovnávaných jazyků. Čeština vykazuje v tomto ohledu vyšší stupeň korespondence výše zmíněných rolí než angličtina. I když se autorčin výzkum omezuje pouze na sloveso monotransitivní, ukazuje na podstatné rysy anglické predikace, především na její nominální charakter, který je však ve stylu odborném typický také pro češtinu.

Na základě hodnocení autorky spočívá její metoda výzkumu v propojení britských a českých jazykovědných teorií. Ve 3. kapitole pod názvem *Information Structure* hodnotí autorka disertace přínos české a britské lingvistiky v rámci daného výzkumu a uvádí, proč se v různých fázích výzkumu kloní jednou k českému, jindy k britskému pojetí. Autorka posuzované disertace tvrdí, že volí svoje metody podle toho, zda korespondují s výzkumným cílem. Lze však uvažovat také o tom, že by se na daném zkoumaném materiálu aplikovala dvě odlišná pojetí a potom, pokud by to výzkumnému záměru vyhovovalo, by se výsledky porovnávaly. Mám tu na mysli především potřebu zkoumat potenciálně odlišné funkce slovesa a sledovat, zda vystupuje v roli tranzitu nebo rématu. Zajímavým zjištěním je přeskupení rolí v situaci, kdy v jednom jazyce sloveso doplňuje předmět, a v druhém jazyce se tento předmět včleňuje do slovesa (tzv. inkluzivní předmět).

V rámci stylistického výzkumu pracuje autorka s pojmy příznakovost versus nepříznakovost. Uvádí styl odborných textů (angl. academic writing) jako příznakový. Styl umělecký se podle jejího soudu „relativně nejvíce blíží běžnému neutrálnímu užívání jazyka v psané formě“ (str.197), a je tedy nepříznakový.

Uvedené tvrzení podle mého názoru zároveň předpokládá, že tento styl bude více méně měřitelný jako jednolitý. Zároveň však autorka ve své disertaci tuto skutečnost několikrát popírá, když tvrdí, že volba jazykových prostředků, jak autora díla, tak jeho překladatele, může podléhat subjektivnosti, a v některých případech se dokonce zmiňuje o nesprávnostech a chybách ve zkoumaných překladech.

Podle mého názoru nelze umělecký styl považovat za bezpříznakový už z toho důvodu, že je výrazně individuální, jak v rovině originálu, tak v rovině jeho překladu do cizího jazyka. Další argument, proč nemůže být umělecký styl chápán jako jednolitý je dán skutečností, že v rámci uměleckého díla většinou koexistuje několik výrazně odlišných stylových vrstev. Monolog autora má jiné funkční východisko než dialog mezi protagonisty. Zároveň je možné vkládat do textu pasáže i z jiných funkčních stylů (například jazyk médií). Mám jisté výhrady i ve vztahu k chápání jednotnosti zkoumaného stylu akademického, protože, jak sama autorka na několika místech práce uvádí, některá zkoumaná díla jsou psána stylem spíše volnějším, tedy esejistickým, jiná stylem mnohem více precizním, odborným nebo exaktně vědeckým. Stojí také za úvahu, do jaké míry se míra doplnění slovesa váže na míru abstrakce v daném typu diskurzu a na odlišný stupeň formálnosti daného stylu.

Je na místě zvážit, do jaké míry by bylo možné pracně získané výsledky vlastní analýzy proporcionálně sjednotit a beze zbytku zevšeobecnit tak, aby umožňovaly pohled na **variantnost v jednotě**, jak ji ve své kvantitativní a kvalitativní analýze autorka disertace chápe a prezentuje.

Po stránce formální je disertační práce zpracována velmi kvalitně, je přehledná, je vhodně opatřena tabulkami a grafy, a její jazyková úroveň je velmi přijatelná. Jen zřídka se v ní vyskytne překlep nebo omyl (např. na straně 27 a na straně 43).

Celkové hodnocení:

Posuzovaná práce představuje velmi detailně propracovanou analýzu syntaktické konstantnosti předmětu mezi angličtinou a češtinou. Je významným novým příspěvkem zároveň a pokračováním tradice jazykovědného bádání, započatého Mathesiem a trendu výzkumu, kterým se vyznačuje školící pracoviště na Ústavu anglistiky a amerikanistiky Karlovy univerzity. Autorka disertace uplatňuje fundovaný pohled na jevy, které podrobila výzkumu a používá adekvátní pracovní terminologii.

Na základě všech uvedených skutečností bez výhrad doporučuji disertaci Mgr. Lenky Slunečkové k obhajobě. Po jejím úspěšném průběhu navrhuji, aby jmenované byl udělen titul PhD. (doktorka filozofie).

V Brně dne 20.10.2006

Doc.PhDr.Ludmila Urbanová, CSc.
oponentka